

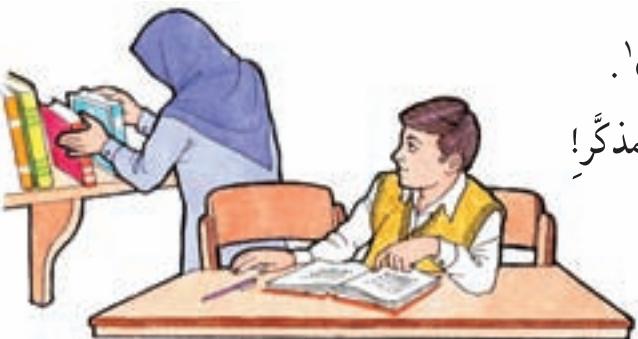

الْجَمْعُ السَّالِمُ

ما ذا أَفْعَلْ يَا إِلَهِ؟!
... الجَمْعُ السَّالِمُ...؟!

بَعْدَ دَقَائِقَ جَاءَتْ أُخْتُهُ ...

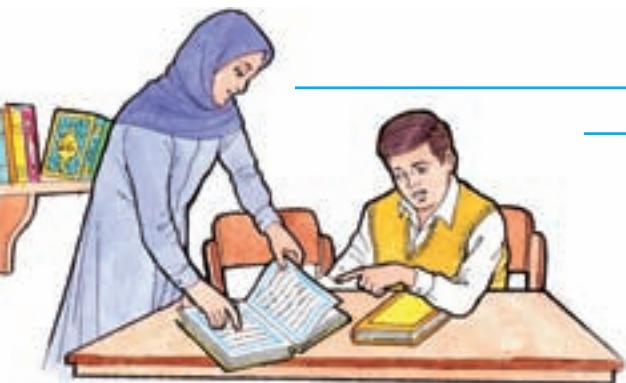

— لِمَاذَا أَنْتَ حِيرَانُ؟!
— أَرِيدُ كَلِمَاتٍ آخِرُهَا «وَنَ» و «يَنَ».
— هَا! ... قَصْدُكَ الْجَمْعُ السَّالِمُ لِلمذَكَرِ!
هذا بَسِيطٌ جَدًا ...!
— بَسِيطٌ؟!

١ - مِنْ خَواصِيمٍ : وَأَوْ وَنَونٍ - يَاءَ وَنَونٍ

فَقَاتَتِ الْقُرْآنَ وَ نَظَرَتِ إِلَى سُورَةِ «الْحِجْرٍ» وَ قَالَتِ

— الجمعُ السَّالِمُ لِلْمَذَكُورِ مثْلُ «مُسْلِمِينَ»، «صَادِقِينَ»، «سَاجِدِينَ»
وَ «حَافِظُونَ»، «وَارِثُونَ»، فِي جُمْلَةِ
هُؤُلَاءِ حَافِظُونَ، وَارِثُونَ.

— طَيْبٌ جَدًّا ... وَلَكِنِ ...

— وَلَكِنِ ... مَاذَا؟

— أُرِيدُ كَلِمَاتٍ آخِرُهَا «اتٍ»^١

— هَا! قَصْدُكِ الْجُمْعُ السَّالِمُ لِلْمُؤْنَثِ!
هَذَا بَسِيْطٌ أَيْضًا ...

أُولَئِكَ حَافِظَاتُ، مُسْلِمَاتُ، صَادِقَاتُ.

فَقَرَأَتْ هَذِهِ الْآيَةَ وَ فِيهَا الْجُمْعُ السَّالِمُ لِلْمَذَكُورِ وَ لِلْمُؤْنَثِ:

١ - مِنْ خَوَانِيمٍ : الفُ وَ تاءٌ

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ
وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْقَاتِلِينَ وَالْقَاتِنَاتِ
وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ
وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ
وَالْخَاسِعِينَ وَالْخَاسِعَاتِ ...

أَعُدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

أشُكُّوكْ يا أختي.

وقتی می‌خواهیم اسمی بر پیش از دو شخص دلالت کند، به آخر آن «واو و نون» (ون) یا «باء و نون» (ین) اضافه می‌کنیم^۱. به این جمع «جمع مذکر سالم» می‌گوییم؛ مانند:

جمع مذکر سالم	مفرد
عالِمونَ - عالَمِينَ	عالِمٌ
مجتهدُونَ - مُجتَهِدِينَ	*مُجتَهِدٍ

اما اگر اسم دارای «ة» باشد (مؤنث)، برای جمع بستن از «ات» استفاده می‌کنیم و حرف «ة» را پس از اضافه کردن «ات» حذف می‌کنیم. به این نوع جمع «جمع مؤنث سالم» می‌گوییم؛ مانند:

جمع مؤنث سالم	مفرد
طَبِيبَات	طَبِيبَة
كَاتِبات	كَاتِبة
شَجَرَات	شَجَرَة

- ۱- این دو علامت از نظر معنی هیچ فرقی با یک دیگر ندارند، اما این که هر یک از آن‌ها در کدام قسمت جمله مورد استفاده قرار می‌گیرد، مطلبی است که إن شاء الله در سال‌های آینده خواهیم خواند، و در حال حاضر فقط این نکته را می‌توان در نظر داشت که هرگاه بخواهیم از جمع مذکر سالم در آغاز جمله استفاده کنیم، علامت «ون» را به کار می‌بریم؛ مانند: **الْعَلَمُونَ** فی المدرسة.

قبلاً آموختیم که:

برای اشاره به یک شخص یا یک چیز و یا دو شخص یا دو چیز، از اسم‌های اشاره‌ی «هذا»، «هذه»، «هذانِ - هذینِ»، «هاتانِ - هاتینِ» و نیز «ذلک - تلك» استفاده می‌کنیم.

حالا بیاموزیم که:

برای اشاره به چند شخص (سه نفر یا بیشتر) از «هؤلاء» و «أولئك» (این‌ها - آن‌ها) استفاده می‌کنیم؛ مانند:

هؤلاء معلمونَ. أولئك معلمونَ.
هؤلاء معلماتُ. أولئك معلماتُ.

تمارین

الْتَّمَرِينُ الْأَلَّاَوْلُ

اسم‌های زیر را با در نظر گرفتن مذکور و مؤنث بودن آن‌ها جمع بندید:

مؤمنة، صالح، عَفِيَّة، صادقة، مُسلِم
صادق، معلّمة، مؤلّف، عالمَة.

الْتَّمْرِينُ الْثَّانِي

بَا تَوْجِهٍ بِهِ تَصْوِيرُ جَمْلَهَا رَاكِمَلْ كَنِيدْ:

- ١ - الـ... في السَّمَاءِ .
- ٢ - الـ... قُرْبَ الْمَدْرَسَةِ .
- ٣ - الـ... في الشَّارِعِ .
- ٤ - الـ... مُشغَّلُونَ بِالْعَمَلِ .
- ٥ - الـ... جَنْبَ الْجِدَارِ .
- ٦ - الـ... جَالِسَانِ .

الْتَّمَرِينُ الْثَالِثُ

با توجه به تصویر پاسخ دهید (با جمله‌ی کامل):

١ - مَنْ فِي الْغُرْفَةِ؟

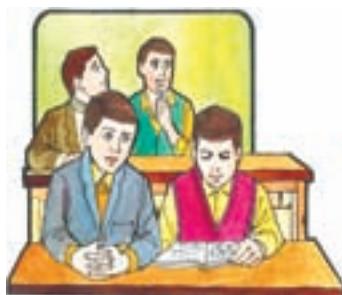
٢ - هَلْ هَاتَانِ نَمْلَانِ؟

٣ - مَا هَاتَانِ؟

٤ - مَنْ أُولَئِكَ؟

٥ - هَلْ هُؤُلَاءِ جَالِسُونَ؟

الْتَّمْرِينُ الْرَّابِعُ

در جاهای خالی کلمات مناسبی (از بین آنچه تاکنون آموخته اید)

بگذارید:

١ – هاتانِ ... عَلَى الجِدارِ.

٢ – ... مُدْرِسُونَ.

٣ – هذانِ ... فِي الْمَحْفَظَةِ.

٤ – أُولَئِكَ

٥ – ... عَالِمَاتُ.

الْتَّمْرِينُ الْخَامِسُ

هریک از کلمات داده شده را در جای مناسب خود قرار دهید و تغییرات

لازم را انجام دهید:

ذَهَبَ *الْمُعَلَّمُونَ إِلَى الْمَدْرَسَةِ.

١ – البيت

...

٢ – جاءَ

...

٣ – الطَّالِبُ

...

٤ – المُدْرِسُونَ

...

٥ – المدرسة

...

٦ – المعلّمون

...

٧ – ذَهَبَ

الْتَّمَرِينُ الْسَّادِسُ

جمله‌های زیر را با استفاده از نمونه عبارت‌های عربی که تاکنون خوانده‌ایم به عربی ترجمه کنید:

۱ - راستگویان موافقند^۱.

۲ - مؤمنان در بهشتند^۲.

۳ - داشمندان (زن) محبوبند^۳.

الدَّرَاسَاتُ الْقَرآنِيَّةُ

کلمه‌های جمع مذکور و مؤنث سالم را در آیه‌ی زیر شناسایی کنید و سپس هر کلمه را در مقابل مفرد آن در جدول بنویسید.

۱ - ﴿فَضَلَّ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ نساء / ۹۵

۲ - ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُدْهِبُنَّ السَّيِّئَاتِ﴾ هود / ۱۱۴

مذکور	جمع سالم			مؤنث	جمع سالم	
ون	ین	مفرد		مفرد	جمع مؤنث سالم	مفرد
		المُجَاهِد			الْحَسَنَة	
		الْقَاعِد			السَّيِّئَة	

۳ - محبوب : مُحَبُّ.

۱ - موقف : ناجح، مُوقَّع.

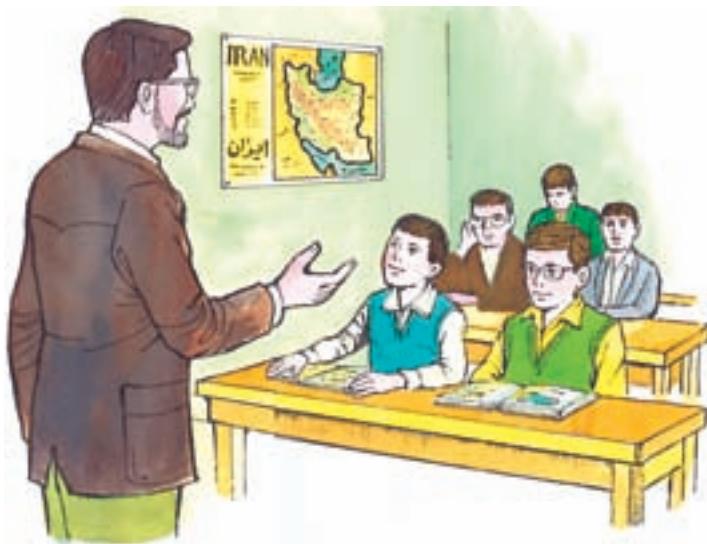
۲ - بهشت : الجنة.

جمع مذکور سالم کلمه‌های مفرد زیر را در پایان آیات سوره‌ی «مطهّفین» پیدا کنید و در جای خود بنویسید: (مانند نمونه)

جمع با «ین»	جمع با «ون»	مفرد
عالمین	-	عالَم
		مَكْدُب
		مَبْعُوث
		حَافِظ
		مُقْرَب
		ضَالٌ

سَعِيدٌ يَرْسِمُ

دَخَلَ التَّلَامِيذُ فِي الصَّفِّ.

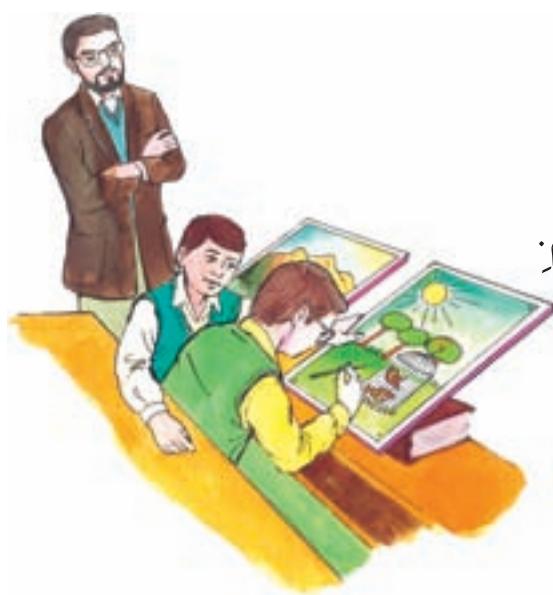
ثُمَّ جَاء مَعْلِمُ الرَّسْمِ.

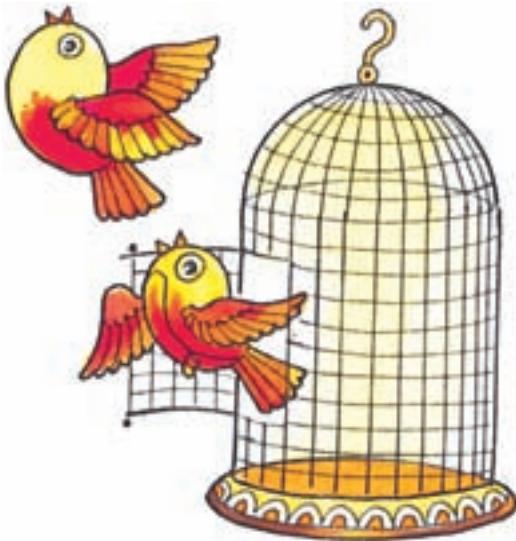
بَدَأَ التَّلَامِيذُ بِالرَّسْمِ.

أَخَدَ سَعِيدُ الْقَلْمَ وَفَتَحَ دَفَّتَرَ الرَّسْمِ.

رَسَمَ صُورَةَ الشَّمْسِ فِي السَّمَاءِ،

ثُمَّ رَسَمَ نَهْرًا صَغِيرًا

وأشجاراً وجبالاً
ورسم طائرين
صغارين في قفصٍ.
نظر سعيد إلى الرسم ...
وسأله نفسه :
هل تُحب الطير القفص؟!
كلا! ... أبداً! ...
فتح صفحة جديدة.
رسم طيراً
على شجرة باسقةٍ
و حوضاً مملوءاً بالماء
و فراشاتٍ في السماء.

نکته‌ها

أَقْلَام

قلمانِ

قلم

كُتُب

كتابانِ

كتاب

أَبْوَاب

بابانِ

بابِ

در درس قبل آموختیم جمع سالم جمعی است که شکل مفرد آن تغییر نمی‌کند؛ اکنون باید بدانیم که بعضی از اسم‌ها با تغییر شکل مفرد آن‌ها جمع بسته می‌شوند که آن‌ها را **جمع مُكَسَّر** می‌نامیم.

ساختن جمع مکسر، قاعده‌ی خاصی ندارد و بسیاری از آن‌ها در فارسی کاربرد فراوان دارد که نمونه‌هایی از آن را در مثال‌های زیر می‌بینیم:

٥ - مساجد ، مَرَاجِع	٦ - رجال ، نِقَاط	٧ - أمور ، علوم	٨ - تلاميذ ، تفاسير

١ - أَشْخَاص ، أَشْجَار	٢ - أَبْنَيَاء ، أَوْلَيَاء	٣ - أَهْالِي ، أَرَاضِي	٤ - عُلَمَاء ، شَهَدَاء

الْتَّمَرِينُ الْأَوَّلُ

با توجه به متن، به سؤالات ذیل پاسخ کامل دهید:

١— ما أَخَذَ سعيدُ؟

٢— أينَ دَخَلَ التَّلَامِيدُ؟

٣— مَنْ دَخَلَ فِي الصَّفِ؟

٤— ماذا سَأَلَ سعيدُ؟

الْتَّمَرِينُ الْثَّانِي

با اسم اشاره‌ی مناسب جاهای خالی را پر کنید:

١— كتابٌ مفيدةً.

٢— عالِمانِ مُحْترِمَانِ.

٣— تُفَاحَتَانِ.

٤— سَفِينةً.

* ٥— رجالٌ.

٦— مَدِينَةً جَمِيلَةً.

٧— فاضِلاتٌ.

الْتَّمْرِينُ الْثَالِثُ

جدول زیر را کامل کنید:

جمع	مثنی	مفرد
أيّام	يُومانِ	يُوم
...	...	مَدْرَسَةٌ
...	مُسَايِقَاتٍ	...
...	خَطَّانٍ	...
...	تَلْمِيذَانِ	...
...	مَعْلَمَانِ	...

الْتَّمْرِينُ الرَّابِعُ

در عبارت‌های زیر که بخشی از دعای ندبه است، جمع‌های مکسر وجود دارد.

با توجه به مفرداتی که در جدول زیر نوشته شده، جمع مکسر آن را از متن پیدا کنید و کنار آن بنویسید.

أَيْنَ الشُّمُوسُ الطَّالِعَةُ؟ أَيْنَ الْأَقْمَارُ الْمُنِيرَةُ؟ أَيْنَ الْأَنْجُومُ الزَّاهِرَةُ؟ أَيْنَ
أَعْلَامُ الدِّينِ وَقَوَاعِدُ الْعِلْمِ؟... أَيْنَ الْمُدَّخَرُ لِتَجْدِيدِ الْفَرَائِضِ وَالسُّنَنِ؟...

...	نَجْمٌ	...	سُنَّةٌ	شَمْسٌ	...	قَاعِدَةٌ	...	قَمَرٌ
						فَرِيقَةٌ	...	عِلْمٌ

آلَّتَّمْرِينُ الْخَامِسُ

مفرد جمع‌های زیر را که از آیات سوره‌ی حجر انتخاب شده‌اند، بنویسید
و سپس آن‌ها را به جمع مؤنث سالم تبدیل کنید:

جمع مؤنث سالم	مفرد مؤنث	مفرد مذکر	جمع مذکر سالم
...	...	...	حافظونَ
...	...	...	مسلمينَ
...	...	...	صادقينَ
...	...	...	مؤمنينَ
...	...	...	* ناظرينَ
...	...	...	ساجدينَ
...	...	...	خاشعينَ

الْتَّمَرِينُ الْسَّادِسُ

جمع‌های مکسر زیر از عبارت‌های ابتدایی زیارت «جامعه کبیره» برگزیده شده است. هر یک از آن‌ها را در مقابل کلمه‌ی مفرد خود بنویسید و سپس معین کنید کدام دسته از حروف مقابل آن، حروف مشترک کلمه مفرد و جمع مکسر است، روی حروف غلط خط بکشید.

(أَمَانَةٌ - أَوْصِيَاءٌ - أَنْبِيَاءٌ - أَرْكَانٌ - عَبَادٌ - أَئْمَةٌ)

مفرد	جمع مکسر	کدام دسته حروف مشترک هر دو کلمه هستند؟	ع ا د
عبد	...	ع ب د	ان ب
نبي	...	ن ب ي	ار ك
رُكْن	...	ر ك ن	او ص
وصي	...	و ص ي	ام ي
أمين	...	ا م ن	ام م
إمام	...	ا م ة	

الْتَّمَرِينُ السَّابُعُ

با توجه به حروف راهنما، جدول را کامل کنید:

		ج		١
		م		٢
	ع	٣		
م				٤
ك	٥			
	س			٦
	ر			٧

- ١ - جمع مكسر رَجُل
- ٢ - جمع مكسر أَمْر
- ٣ - مفرد علوم
- ٤ - جمع مكسر تلميذ
- ٥ - جمع مكسر كتاب
- ٦ - جمع مكسر تفسير
- ٧ - جمع مكسر طير

الدّراساتُ القرآنيةُ

در هر یک از آیات زیر، «جمع مكسر» به کار رفته است. با توجه به مفرد آن‌ها، کلمه‌ی جا افتاده (جمع مكسر) را بنویسید و آیه را تکمیل کنید:

﴿... مُطَهَّرٌ﴾ (زوج) نساء / ٥٧ (زوج‌های پاک)

﴿فِيهَا ... قِيمَةٌ﴾ (كتاب) بیتة / ٣ (در آن کتاب‌هایی ارزشمند وجود دارد)

﴿... كُمْ و ... كُمْ فِتْنَةٌ﴾ (مال – ولد)

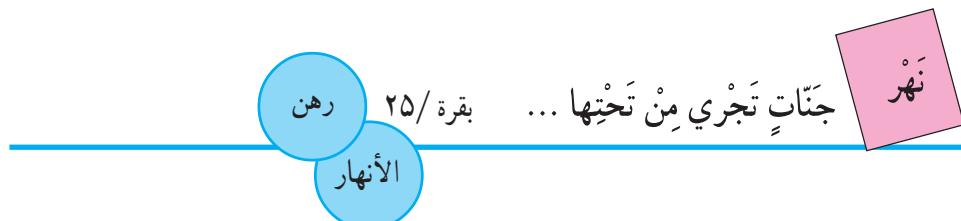
تعابن / ١٥ (مال‌ها و فرزنداتان آزمایشی هستند)

﴿كُونوا ... اللَّهُمَّ﴾ (ناصر) صف / ١٤ (یاران خدا باشید)

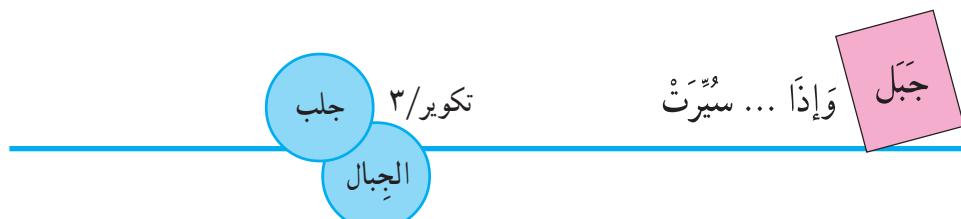
در جای خالی آیات، یکی از هم خانواده‌های کلمه‌های داخل مربع قرار می‌گیرد. از میان کلمه‌های داخل دایره، یکی درست است. آن را در جای خالی بنویسید.

پادشاهی آسمان‌ها و زمین از آن اوست.

باغ‌هایی که رودهایی از زیر آن جاری است.

هنگامی که کوه‌ها به حرکت درآیند.